

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

3 Vtrùm dubitatio & suspicio temeraria sit peccatum mortiferum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. hic aperte vetatur iudicium de occultis, non autem de iis quæ per sufficientia signa manifestantur. Iacobi 4. Qui detrahit fratri suo, aut qui iudicat fratrem, detrahit legi, & iudicat legem: si autem iudicas legem, non es factor legis, sed index. & infra: Tu autem quis es qui iudicas proximum? Ad Roman. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit, &c. Dicitur detrabere legi, eamque iudicare; quia facto suo illam improbat, & condemnat, ut passim Doctores exponunt. & ita gerit se erga legem, non ut illi subditus, sed ut Superior & Iudex.

12 Secundò, Probatur ratione, Primò, Grauis iniuria irrogatur proximo, dum sine causa habetur improbus: hoc enim perinde est ac si falsum crimen ei impingeretur. longè enim acerbior & grauior est falsa infamia, quam vera. Itaque, etsi vera infamia apud vnum contracta, quorundam sententià non sit tantum malum, ut peccet mortiferè qui eam infert; (de quo, quid sentire conueniat, dictum est supra cap. 11. dub. 11.) tamen infamia falsa omnium iudicio censetur grante malum, etsi apud vnum tantum resideat, cuius signum est, quòd homines molestissimè ferant, talem de se haberi existimationem. Secundò, Ex huiusmodi iudiciis grauia mala sequi solent, præsertim si in actum externum prodeant: & quamuis in animo maneant, tamen extinguunt bonam opinionem, & bonum nomen proximi, inferunt prauam, pariunt magnum contemptum, & impediunt charitatem. Tertio, Quia viurparum quodammodò iudicium Dei, cuius solius est de occultis iudicare. Hæc ratio tangitur ad Rom. 14. 1. Cor. 4. & Iacob. 4.

13 Dixi ordinariè, quia interdum fieri potest ut iudicium temerarium non sit peccatum mortale; vt si iudicia non sint quidem omnino sufficientia ad certum iudicium, tamen magnam habeant probabilitatem, ita vt efficiant eam valdè verisimilem & credibilem. tunc enim non erit peccatum mortale, etsi quis iudicet esse moraliter certum. nam non est tanta distantia inter moralem certitudinem & magnam probabilitatem, vt censeatur notabilis irrogari iniuria, si quod valdè probabile est, iudicetur esse certum, præsertim cum hæc certitudo non excludat omnem formidinem de opposito. Exemplum sit; si iuuenem inuenias solum cum puella in cubiculo, & inde iudices illos tractare turpia: si ex eo, quòd vides quempiam ebrium, iudices eum esse in malo statu.

14 Dixi de graui malo; quia si quis temerè iudicet de altero in re leuis momenti, vel quam ille parui æstimet, non erit peccatum mortiferum; sicut supra cap. 11. dub. 3. de detractioe dictum est. Idem dicendum de defectibus, qui sunt inculpabiles; vt si iudices alterum esse spurium, vel filium Iudæi: quia hæc carent omni vituperio apud sapientes, cum non sint in hominis potestate, vt rectè Petrus Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 450. Quod limitauerim, nisi fortè idcirco illum contempnas aut infames, aut ab aliquo officio aliòve bono consequendo iniquè impediās.

DUBITATIO III.

Utrum dubitatio & suspicio temeraria sit peccatum mortiferum.

Sunt tres sententiæ. Prima est, Omnem suspicionem temerariam de graui malo proximi, si deliberata sit, esse peccatum mortiferum. Ita Bañes qu. 60. artic. 3. Michaël Salon. & Petrus Arragon. in hunc articulum. Secunda est, Nullam esse peccatum mortale. Ita Caietanus hoc loco, & Nauarra in Rubric. de Iudiciis num. 48. & Petrus Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 454. Tertia est, Suspicionem temerariam plerumque esse peccatum veniale; fieri tamen interdum ratione grauitatis materiæ, vt sit mortiferum; vt si suspiceris ex leui indicio virum Religiosum esse hæreticum, vel incestasæ matrem. Ita Sotus lib. 3. quæst. 4. art. 3. & multi recentiores.

Pro resolutione notandum est Primò, Dupliciter posse aliquem malè suspicari de proximo. Primò, Ex errore quodam intellectus, quo apprehendit illa signa tamquam sufficientia ad suspicandum, paratus suam suspicionem deponere, vbi rem melius considerarit. Secundò, Non tam ex errore intellectus, quam ex prauo affectu & malevolentia erga illum de quo suspicatur; qua fit vt etiam si aduertat signa illa non esse sufficientia, velit nihilominus pergere in sua suspicione.

Notandum Secundò, Suspicionem posse dici dupliciter voluntariam seu deliberatam. Primò, Secundum se, vt cum quis aduertit se malè suspicari de proximo, & etiam aliquo modo dubitat an causa sit sufficientis ad sic suspicandum, tamen neglecto eius examine non excludit suspicionem, paratus excludere, si aduertet causam non esse sufficientem. Secundò, Potest dici voluntaria, qua parte est temeraria; vt cum quis aduertens causam suspicandi non esse quidem sufficientem, tamen ex malitia vult sic de proximo sentire. his positis,

Dico Primò, Si priore modo suspicetur malum de proximo, non erit peccatum mortiferum, sed tantum veniale. Probatur Primò, ex D. Augustino tract. 90. in Ioannem, vbi dicit, Quod de occultis hominum aliquando, imò assidue non vera sentimus, id pertinere ad tentationem humanam, sine qua duci ista non potest vita, ac proinde esse ignoscendum nobis, modo de rebus ipsis rectè sentiamus, & amemus quod amandum est, & detestemur quod detestandum est. & infra: Quamquam & in his rerum tenebris humanarum, id est, cogitationum alienarum, etsi suspensiones vitare non possumus, quia homines sumus: iudicia tamen, id est, definitiuas firmasque sententias continere debemus, neque ante tempus iudicare, donec veniat Dominus vt illuminet abscondita tenebrarum, &c.

Dices, D. Augustinus videtur loqui de suspicionibus non plenè deliberatis; has enim vitare non possumus, & ad humanam tentationem pertinent; deliberatæ enim facile vitari possunt, nec pertinent ad tentationem humanam, quia consensus includunt.

Resp. D. Augustinum non loqui quidem de suspicionibus, quæ plenè voluntariæ sint secundum rationem temeritatis, seu in quibus temeritas sit plenè voluntaria; (hæ enim ex malitia procedant

cedunt) sed tamen loquitur etiam de iis quæ plenè voluntariæ sint secundum substantiam, (in quibus aduertit quis se malè suspicari) & non plenè secundum rationem temeritatis. Duo enim sunt consideranda in tali suspitione, nempe ipsa substantia suspitionis; vt quod sit opinio talis de malo proximi, & hæc est plenè voluntaria. Secundo, Quod sit temeraria; (id est, quod concipiatur ex signis non idoneis) & hoc non est plenè voluntariu, nisi quis aduertat signa non esse sufficientia. Quod autem D. Augustinus etiam de talibus loquatur, patet ex illis verbis: *Quando ergo non erratur in rebus, vt recta sit improbatio victorum, virtutumque probatio, profecto si erratur in hominibus, venialis est humana tentatio.* vbi loquitur in genere de omni suspitione, quæ ex errore prouenit. Item ex hac suspitione dicit sæpè multa pro zelo fieri ab hominibus, quæ non fierent si veritas cognosceretur: atqui suspicio, ex qua multa fiunt, est voluntaria. dicit autem illas pertinere ad *humanam tentationem*, quia ex errore humano & fragilitate iudicij proueniunt, ita vt non possint omnino vitari. quis enim est qui non aliquando suspicetur malum, aduertens se ita suspicari; & dubitans an habeat iustam causam suspicandi, nihilominus pergat in sua suspitione, absque examine causarum?

20 Secundò Ex D. Thoma, vbi ait *primum gradum suspitionis esse, cum homo ex leuibus indicis de bonitate alicuius incipit dubitare: & hoc esse veniale & leue peccatum;* idque probat ex D. Augustino. vnde patet, D. Thomam eodem modo esse intelligendum.

21 Tertiò Probat ratione, quia tali modo suspicandi non censetur fieri notabilis iniuria proximo: tum quia non ex malitia, sed ex imbecillitate iudicij & humano errore sic suspicatur, paratus corrigere vbi melius aduertit; vnde talis suspicio non est perfectè voluntaria, qua parte est temeraria: tum quia signa, ex quibus suspicatur, non carent omni verisimilitudine & proportionem ad talem suspitionem. quando enim suspicio non est ex malevolentia, sed ex humano errore, indicia non carent omni ratione; longè enim pauciora indicia requiruntur ad suspicandum, quam ad iudicandum pro certo: tum denique quia ipsa suspicio est iudicium imbecillum & vacillans, cui coniuncta est notabilis formido de opposito. qui enim suspicatur, simul putat actu tacito vel expresso se posse facile falli. qua in re multò minus iniuriæ inferitur proximo, quam per iudicium, quo quis iudicat rem vel omnino certam, vel ferè certam, ita vt vix falli possit.

22 Dico Secundò, Si secundo modo, nempe ex prauo affectu, & aduertens signa non esse sufficientia, suspicetur quis de proximo graue malum (id est, quod illi sit magna infamia) peccat mortiferè. Probat Primò, Quia talis suspicio non procedit ex errore humano aut fragilitate aliqua, sed ex malitia, qua quis vult ita suspicari, vt eum contemnat, & pro vili habeat, aut ne cogatur illum in corde suo sibi præponere; qua in re grauis est iniuria; nam præterquam quod suspicio talis proficiscitur ex prauo affectu erga illum, etiam est pertinax. etsi enim suspicator ille aduertat se iustam causam non habere, tamen vult in sua praua opinione persistere. Sic heretici & politici solent malè suspicari de viris probis & Religiosis, eos esse impuros, auaros, quæstus & honoris causâ omnia facere, & simi-

lia; partim quia ipsi tales sunt; & ne cogantur eos sibi præponere, talia de ipsis pro sua libidine sibi confingunt; partim vt eos contemptui habeant. hinc libentissimè legunt & audiunt quæ ad illorum infamiam pertinent; quæ verò ad laudem, vel excusationem & defensionem, audire nolunt.

23 Probat Secundo, Quia si illi merentur iudicium & condemnationem; qui neglectis suis vitijs grauioribus; minora fratrum suorum vitia acriter insectantur & condemnant, vt ipsi sanctiores videantur; (contra quos expressè Matth. 7. & Luca 6. agit Dominus) quanto magis merentur, qui ex odio & malignitate imaginantur, quæ non sunt: cum enim non possint illos tales efficere, quales vellent eos haberi, imaginantur illos tales esse, vt possint eos pro talibus, affectu & interna estimatione ducere. Nec refert, quod fortasse non firmiter iudicent, putentque se posse falli: quia non minor iniuria est, pertinaciter suspicari malum grauius, quam iudicare minus. deinde, etsi non firmiter iudicent ex parte obiecti, dum putant fieri posse vt res aliter habeat; tamen ex parte subiecti, iudicium est firmum; quia pertinaciter in eo volunt persistere; qua in re non minor est iniuria, quam si absque tali pertinacia iudicarent.

24 Petes, Vtrum suspicio temeraria ex genere suo sit dicenda peccatum mortale, an veniale?

Respondeo, Possedici ex genere mortale: quia si sit plenè voluntaria, & de graui malo proximi, est peccatum mortale; solumque est veniale, vel quia non est de graui malo, vel quia aliquo modo procedit ex errore humani intellectus, qui error si non esset, homo nullo modo vellent ita suspicari: vnde etiam paratus est deponere suspitionem, si aduertat causam non esse sufficientem. potest etiam quodam sensu dici ex genere suo veniale, quia secundum se & conditionem naturæ suæ habet, vt nascatur ex errore intellectus, & non sit plenè voluntaria: cuius signum est, quod sublato errore euanescat, quasi error, illius causa extiterit. hinc fit vt per se non censetur grauis iniuria, sed solum vt procedit ex malevolentia. vnde etiam numquam est peccatum mortale, nisi ex hac procedat.

25 Dices, Actus ex genere suo venialis, non potest fieri mortalis per hoc quod fiat omnino voluntariè, & cum plenissima animaduersione: atqui suspicio ex veniali potest fieri mortifera, ex eo quod accedat plena animaduersione, ipsaque fiat omnino voluntariè, vt dictum est; ergo non est venialis ex genere.

26 Respondeo, Dupliciter potest actus dici venialis ex genere. Primò, Ratione materiae, qua toto genere suo in moralibus censetur leuis. & hic propriè dicitur talis ex genere; nam ex materia, seu obiecto sumitur genus actus. & qui tali modo dicitur ex genere suo venialis, non potest vnquam fieri mortalis, ratione solum animaduersionis. Tale est mendacium officiosum, verbum oriosum, &c. Suspicio autem non dicitur eo modo venialis ex genere.

27 Secundo, Ratione alicuius naturalis conditionis; vt si connotet errorem aliquem inuoluntarium, ex quo procedat. & hic non propriè dicitur venialis ex genere. vnde non est mirum, si accedente pertinacia voluntatis, possit fieri mortalis.

H h hæc

Quo modo pertinent ad tentationem humanam.

Non sit notabilis iniuria.

Si ex prauo affectu.

75

22

23

23. Quale peccatum sit ex genere suo.

24

24

Actus venialis ex genere.

hæc autem pertinacia accedit, quando homo aduertens fundamento carere suam suspitionem, nihilominus vult in ea perstare.

25
De dubitatione.

Dico Tertio, De dubitatione ita ferè sentiendum sicut de suspitione. si enim quis etiam aduertens non esse iustam causam, velit tamen pertinaciter dubitare de probitate proximi, erit peccatum mortiferum: si autem solum ex errore humano dubitet, erit tantum peccatum veniale. Prior pars probatur, quia talis dubitatio procedit ex malevolentia & contemptu alterius, ac proinde censetur grauis iniuria in materia graui. maior enim est iniuria, dubitare pertinaciter de viro probato an sit proditor an Iudæus, quam iudicare esse concubinarium. vnde indignissimè homines ferunt ita de se dubitari. Altera pars satis patet ex supradictis; dubitare enim minus est quam suspicari: qui enim suspicatur, iam propendet in alteram partem, vel etiam assentitur, & determinatè opinatur esse improbum, etsi assensu imbecillo & ancipiti, qui autem tantum dubitat, sustinet assensum veluti in æquilibrio, in neutram partem magis inclinando, & vtramque æquè ancipitem iudicando.

26 Dices Primò, Non tenemur posituè opinari proximum esse probum; possumus enim mentem ad alia conuertere, & nolle circa res illas occupari: ergo nulla est iniuria in actu dubitandi.

Dubitans facit iniuriam.

Respondeo negando consequentiam; qui enim dubitat, non eo præcisè facit iniuriam quòd assensum sustineat seu suspendat; sed ex eo, quòd absque iusta causa iudicet huius probitatem esse ambiguum, & eum non posse prudenter iudicari probum, aut pro tali reputari.

27
Qua restitutio faciend.

Dices Secundò, Si timerè iudicare, suspicari, & dubitare de proximo, est contra iustitiam, ergo obligat ad restitutionem: at cui, vel quomodo fiet ista restitutio, cum nihil sit ablatum?

Respondeo, Si loquamur de restitutione propriè, vel compensatione alicuius damni exterioris illati, sic non obligat ad restitutionem, nisi processerit in opus externum per sententiam, detractionem, vel contumeliam; quia nullum damnum externum illatum est: & hoc vult D. Thomas in respons. ad 3. Si verò loquamur de restitutione generatim, sic verum est obligare ad restitutionem: nam hæc prauæ opinionis de proximo, sunt damna quædam famæ proximo illata in mente iudicantis, vbi vel bonam famam possidebat, vel saltem infamæ malo non laborabat. itaque ex iustitia tenemur has opiniones; tamquam iniusta quædam damna famæ, depellere.

Nec obstat, quòd Iustitia dicatur versari circa actus externos; id enim pro maxima parte verum est, non vniuersè: nam actu interno, nempe temerario iudicio, iniuria inferri potest, eum si nullo modo in actum externum prodeat. Adde, posse dici, illam versari circa actus externos, vt hoc nomen tribuitur omnibus actibus non elicitis à voluntate, sed ab aliis potentiis.

28
Vary gradus iudicij temerarij.

Ex dictis patet, quando censendus sit quispiam iudicio temerario interno peccasse mortiferè, quâdo venialiter tantum. Primò, Si non fuit graue malum, quod proximo temerè in mente sua inpegit, non est peccatum mortale. Secundò, Si fuit graue malum, sed non perfectè aduertit se malè iudicare. Tertio, Si aduertit quidem se malè iudicare, tamen non aduertit signa esse insufficientia, nec occurrat ei dubium de eo. Quarto, Si signa erant sufficientia ad

probabilem opinionem; tunc enim etsi quasi certò crediderit, non erit peccatum, nisi veniale. Quintò, Si tantum suspicatus est, non erit peccatum mortiferum, nisi suspicio fuerit pertinax; vt cum prouenit ex contemptu vel ex malevolentia, non ex humano errore, sitque de graui malo. Vt autem sciatur vtrum fuerit suspicio, an iudicium firmum, præsertim quando formido de opposito non est expressè coniuncta, Notanda est hæc regula, Dum quis ita iudicat, vt rogatus an habeat pro certo, responsurus sit, sibi certum, aut ferè certum videri; tunc est iudicium firmum. si verò ita iudicet, vt responsurus sit se non esse moraliter certum, sed facile posse ea in re falli; tunc solum est suspicio. Ita ferè Caietanus art. 3.

DUBITATIO IV.

Vtrum dubia in partem meliorem sint interpretanda.

D. Thom. art. 4.

Notandum est Primò, vel esse *dubium* de rebus, v.g. sitne talis contractus licitus, an illicitus; vel de personis, nempe de probitate vel improbitate earum; aut quis hoc vel illud crimen commiserit. Rursus, si sit dubium de personis, possumus nos habere quadrupliciter. Primò, Interpretando in partem peiorem. Secundo, In partem potiore. Tertio, Habendo rem in ancipiti, seu dubitando. Quarto, Suspendendo iudicium, seu nolendo applicare mentem ad alteram partem iudicandam. aliud enim est dubitare de alicuius probitate; aliud, iudicium suspendere tamquam de re ad se non pertinente.

Quadruplex interpretatio de personis.

Notandum Secundò, Dupliciter nos posse aliquid in peiorem partem interpretari; speculatiuè, & practicè. *Speculatiuè* quidem, vt quando opinamur partem deteriorem esse veriorem, non tamen ideò nos aliter erga ipsum hominem gerere debere, cum res sit incerta. *Practicè* verò, quando censemus illum habendum interno affectu & æstimatione pro improbo. His positis,

Speculatiue & practicè interpretari.

Dico Primò, Dubia de rebus non sunt in meliorem partem interpretanda, sed suis æstimatione momenti. ratio est, quia in iudicio rerum tantum agitur id vnum vt attingatur veritas; nec timetur; ne cuiquam iniuria inferatur. In iudicio personarum ita queritur veritas, vt maximè cauendum sit ne proximo iniuria irrogetur, & de possessione bonæ famæ in re dubia depellatur.

31
Dubia de rebus.

Dico Secundò, Dubia de personis, ad bonam vel malam existimationem pertinentia, sunt in meliorem partem interpretanda. Ita diuus Thomas artic. 4. & communiter DD. colligit hoc D. Augustinus, de Serm. Domini in monte lib. 2. cap. 18. ex illis verbis Domini, *Nolite iudicare: Hoc loco, inquit, nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi vt ea facta, qua dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.* Idem docet Bernardus Ser. 40. in Cantica, sub finem: *Etiamsi, inquit, perperam quid factum deprehendas, nec sic iudices proximum; magis autem excusa. excusa intentionem, si opus non potes, puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum, &c.* Idem docet Seneca lib. 2. de Ira cap. 24. *Simplicitate opus est, & benigna rerum æstimatione,*

32
Dubia de personis.